

בגמרא בדף ט'. שספק אכלוהו אינו אלא ספק הרגיל ואינו מוציא מידי ודאי, מ"מ תולין שהעורבים גררוהו, שהרי אמרו שם דגררוהו הוה ודאי, וודאי מוציא מידי וודאי, דשם איתא נפל שהוטל בכור, והציץ אחד לבור וטיהרוהו, משום דחולדה וברדלס מצויים שם, ונהי דלא הוה ודאי שאכלוהו דשיורא משיירא, אבל מיגרר ודאי גררום, וכתב חכ"א (בקובץ כרם שלמה שנה י"ח קו' ה' ע' נ'): מצאתי כדברי המג"א בפירוש רבינו יקותיאל משפירא לפיט אדיר דר מתוחים, שכתב וחצר פטורים וכו' שהעורבים שם מצויים, ואפילו אם היה שם חמץ בודאי היו לוקחין אותו, עכ"ל. ולא כתב היו אוכלין אותו עכ"ד ודפח"ח.

והקשה בנהר שלום (ס"ק ג') על המג"א, מנא לי' לדמות דין בדיקה בחצר לדין נפל שהוטל בכור, דלמא מה שחולדה גוררת נפלים הוה ודאי וגרירת עורבים ללחם הוה ספק ע"כ.

וכתב בקובץ כרם שלמה הנ"ל ללמוד בלשון שו"ע הרב (סי' תל"ג בקו"א אות ו' בסו"ד) תירוץ לקושית הנהר שלום על המג"א הנ"ל. בהקדם לבאר שזה שהגמרא נקטה בפשיטות שגרירת חולדה הוה ודאי, אין הביאור מפני שהיא חיה הטורפת ודרכה לחטוף ולגרור אפילו בלי שום תועלת, (ולפי זה לא היינו יכולים לומר שבודאי גררום אלא בחיות הבר כחולדה ודומיהן). אלא ההסבר הוא, שכל בעלי חיים דואגים עבור פרנסתם וצרכי אכילתן, ומשום הכי כשמוצאים דבר מאכל אם אינם אוכלים זה במקומן אז חוטפים וגוררים להטמינו כדי לאכלו לאחר זמן. ובזה מובן מה שהגמרא מחלקת בין אכילה לגרירה, שאי אפשר לנו לתלות בודאי שאכלה, כי שמא כבר אכל לפני שמצא את זה המאכל ולא היה רעב (כן ביאר הרב לקמן בסעיף כ"ח), אבל לחטוף על מנת להטמין דרכו לעשות אפילו כשהוא שבע, שדואג על למחר (כדרך שמצינו בנמלה) ולכך הוא וודאי.

והשו"ע הרב למד כן מתיבה אחת ששנה רש"י לכותבה פעמים בדף ט' : בד"ה שחולדה ובד"ה ודאי, שכתב רש"י שחולדה וברדלס גררוהו לחורן, מוכח שאינם גוררות רק להטמין בחור שלהן לצרכן, ולא לשם גרירה בלבד. וביסוד זה מיישב הרב דברי המג"א, דשפיר למד מדין נפל לחמץ בחצר, שכיון שהגמרא נקטה שחולדה גוררת בודאי בכדי להטמין לאכילה, כמו כן כל בעלי חיים גוררים לחור שלהן

בודקים את החמץ לאור הנר, אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר, שנאמר (שמות יב, יט) שבעת ימים שאר לא ימצא, ואומר (בראשית מד, יב) ויחפש בגדול החל ובקטן כלה, ושם הרי הניח מנשה את הגביע מדעת באמתחת בנימין, רואים מכאן שאע"פ שהניחום שם מדעת נקראת חיפוש, הוא הדין בדיקת החמץ אע"פ שהניחום שם מדעתו, הוי בדיקה ע"כ.

★★

הג"ר אליקים דבורקס שיחי' כותב: מפורסם מאחד הגדולים ויש מיחסים זאת לגר"א שתמה מדוע הגמ' לא הביאה ממה שנאמר בלבן "ויחפש התרפים ולא מצא", וְהוּכַיִח מַזֶּה לְמָה שֶׁמְבֹאֵר בְּשֵׁם הָאֲרִיזוֹל לְהַנִּיחַ עֶשְׂרֵה פְתִיתִין לְפָנַי בְּדִיקַת חֲמֵץ. וּלְכַאֲוָרָה מֵה שֵׁיךְ חִיפּוּשׁ דְּבַבְר שִׁדּוּע לּו, שֶׁהָרִי הַנִּיחוּ הַגְּבִיעַ בְּאֲמַתְחַת בְּנִימִין בְּמַכּוּוֹן. אֲלֵא מַכּוּאֵן אִפְשֵׁר לְהַבִּיאַ רְאִיָּה לְמִנְהַג הָאֲרִיזוֹל, כְּמוּ בְּגִבְעִי שֶׁהַמְחַפֵּשׁ הַגְּבִיעַ יָדַע הֵיכַן נִמְצָא הַגְּבִיעַ אֶעֱפִי"כ נִאֲמַר בּו לְשׁוֹן חִיפּוּשׁ וּמְצִיאָה ע"כ.

ושמעתי מהגאון ר' עזריאל אוירבאך שליט"א שחותנו מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א מפזר בעצמו הפתיתים ולא ע"י אחר, וזאת על סמך ענין זה דשייך חיפוש גם בדבר שידוע בו. כמו"כ מובא בספר טעם ודעת פרשת מקץ (להגר"מ שטרנבוך שליט"א) שכך נהג גאב"ד טשעביץ זצ"ל.

שח לי הגאון ר' פנחס שינברג שליט"א שגם הוא סובר כן לפי מה שכתב הרא"ש (בפסחים פ"א ס"י) שהברכה שמברכין על ביעור חמץ בלילה בעת הבדיקה ולא בבוקר בעת ביעור חמץ, משום שהברכה היא על תחילת הביעור שמתחיל הביעור שמתחיל בשעת הבדיקה, וא"כ אין ענין לבדוק החמץ במקומות שלא יודע היכן נמצא החמץ, אלא העיקר הוא להתחיל בביעור חמץ, ולכן הגם שהוא בעצמו הניח הפתיתין מקודם מועיל ע"כ.

דף ח' ע"א

בגמ': חצר אינה צריכה בדיקה מפני שהעורבין מצויין שם וכו'.

ובן נפסק בשו"ע (או"ח סי' תל"ג סעיף ו'). וסובר המג"א בס"ק י' שאפילו אם היה ודאי חמץ בחצר אין צריך בדיקה, ואע"פ שאין תולין שהעורבים אכלוהו שהרי אמרינן